

Gemeenschappelijk funderend leerplan
7de leerjaar
VII-GFL

BRUSSEL

D/2025/13.758/006

Versie januari 2025

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen of over structuuronderdelen heen. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **belooftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbindingen doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, en flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is **differentiëren** van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren.

Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeeld, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is

bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft o.a. de beginsituatie en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen o.a. inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw en aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de specifieke minimumdoelen, de doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan. Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting is vereist om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het glossarium bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben. De concordantie geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan bepaalde minimumdoelen, specifieke minimumdoelen, doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties of andere doelen die in regelgeving vastliggen.

2 Situering

Het **Gemeenschappelijk** funderend leerplan is een leerplan van het volledige schoolteam en van alle leraren. Via het lerarenteam drukt de school uit wat ze belangrijk vindt in de vorming van alle leerlingen. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan overstijgt daarom alle vakken en wordt gerealiseerd doorheen die verschillende vakken. Iedereen is verantwoordelijk voor de realisatie van het geheel, sommige leraren zijn daarnaast verantwoordelijk voor de realisatie van bepaalde doelen.

Het Gemeenschappelijk **funderend** leerplan beschrijft het fundament van de persoonsvorming van de leerlingen. Het is een inspiratiebron voor jongeren, want het zet hen op weg om betekenis te geven aan hun leren en leven. Persoonsvorming binnen een katholieke dialoogschool gebeurt telkens vanuit een relationeel en levensbeschouwelijk perspectief: leerlingen ontwikkelen zich in dialoog met de traditie, de inspiratie en de toekomstvisie van de school en de maatschappij. De fundamenten waarop persoonsvorming rust, zijn daarom nooit neutraal. Ze worden beïnvloed door de traditie en de inspiratie van waaruit de school onderwijs vormgeeft en eigen pedagogische keuzes maakt.

Het Gemeenschappelijk funderend **leerplan** omschrijft de doelen die de persoonsvorming van alle leerlingen ten goede komen. Op een leeftijd die wordt gekenmerkt door verandering en onzekerheid, zoeken leerlingen een weg om te groeien tot jongvolwassen personen. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan tekent de lijnen uit voor die weg, toont de leerling waarnaar die weg kan voeren en expliciteert de doelen waarlangs persoonsvorming gebeurt.

2.1 Beginsituatie

Leerlingen kunnen instromen vanuit verschillende studiedomeinen en studierichtingen van de derde graad A-finaliteit. Dit Gemeenschappelijk funderend leerplan bouwt verder op de graadoverstijgende doelen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan van de eerste, tweede en derde graad. De leerlingen uit de A-finaliteit hebben aan het eind van de derde graad de leerplandoelen uit dat leerplan bereikt in een context die hen voorbereidt op de arbeidsmarkt. In het zevende leerjaar HO wijzigt die context naar de voorbereiding op doorstroom naar hoger onderwijs. Dit Gemeenschappelijk funderend leerplan bevat een selectie van doelen die de leerlingen, net door die gewijzigde context, op een andere manier uitdagen.

2.2 Plaats in de lessentabel

Dit Gemeenschappelijk funderend leerplan is gebaseerd op doelen vanuit regelgeving en bestemd voor het Voorbereidend jaar op hoger onderwijs na structuuronderdeel met arbeidsmarktfinaliteit (onderwijskwalificatie 3), verder vermeld als zevende leerjaar HO. De duurtijd van die studierichting bedraagt twee semesters.

Het geheel van de vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

Voor de realisatie van het leerplan is tijd nodig. Vandaar dat er een symbolisch lesuur is aangegeven in de modellessentabel. Dat betekent geenszins dat het aangewezen is dat scholen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan een afzonderlijk of geïsoleerd vak maken. Dergelijke benadering zou voorbijgaan aan het gemeenschappelijk en funderend karakter van het leerplan. De tijd die voor het Gemeenschappelijk funderend leerplan in de modellessentabel wordt voorzien, wil duidelijk maken dat ook onderwijstijd nodig is voor de realisatie ervan. Afhankelijk van de keuzes die een school maakt, zullen de voorziene lessen in de schooleigen lessentabel een eigen invulling krijgen.

De leerplandoelen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan kunnen worden gerealiseerd via schooleigen projecten, door een of meer leerplandoelen te integreren in vakken van het curriculum, of door een aantal leerplandoelen samen onder de vorm van een vak aan te bieden, of door een combinatie van voorgaande mogelijkheden.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Het Gemeenschappelijk funderend leerplan en het vormingsconcept

In persoonsvorming staat de dialoog tussen leraar, wereld en leerling centraal. De leraar laat leerlingen hun eigen weg zoeken met de noodzakelijke omwegen. Vorming betekent méér dan de overdracht van opgelegde cognitieve inhouden of het aanleren van welbepaalde strategieën.

De wereld staat voor een verscheidenheid en veelheid van cultuur, wetenschap, ethiek en levensbeschouwingen. Zij omvat niet alleen (academische) kennis, feiten of verbanden die in leerinhouden worden gevat, maar verwijst ook naar waarden, overtuigingen, beroepen en techniek, religie en kunst. Het overbrengen van die wereld vormt dan ook de essentie van vorming: de leraar ontsluit de wereld aan de leerling vanuit een diepgaande liefde voor en verbondenheid met die wereld.

De leerling wordt niet alleen gevormd om de wereld louter te kennen of competenties te verwerven in functie van het 'hier en nu'. Hij leert om op een kritische wijze naar de bestaande maatschappelijke orde te kijken en om onderbouwde keuzes te maken. De leerling is met andere woorden geen consument van vorming, maar een persoon die mens wordt vanuit zijn diepe betrokkenheid op de complexe wereld en vanuit zijn verbondenheid met God.

De dialoog tussen leraar, leerling en wereld kent een levensbeschouwelijke inspiratie. Een katholieke dialoogschool wil namelijk vanuit de eigen traditie een antwoord bieden op het verlangen naar betekenis en zingeving vandaag. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan plaatst die inspiratie op de voorgrond vanuit de zeven wegwijzers en het pedagogisch project van de school. De wegwijzers worden concreet gemaakt in de krachtlijnen van dit leerplan. De rijkdom aan verschillende religieuze, filosofische en pedagogische overtuigingen inspireert katholieke scholen tot dialoog. Die aandacht voor verschillende overtuigingen nodigt uit tot een eigen authentieke onderwijstaal bij de realisatie van dit leerplan.

3.2 Krachtlijnen

Het graadoverstijgende Gemeenschappelijk funderend leerplan van de eerste, tweede en derde graad beschrijft de persoonsvorming van de leerling vanuit zeven krachtlijnen of aspecten die leerlingen vormen tot persoon. In dit Gemeenschappelijk funderend leerplan van het zevende leerjaar HO zetten we in op twee krachtlijnen:

- 'zinrijk en geïnspireerd' vanuit onze visie op de katholieke dialoogschool;
- 'betekenisvol leren en kiezen' in functie van de voorbereiding op hoger onderwijs.

Dat neemt niet weg dat de school vanuit haar pedagogisch project blijvend aandacht kan blijven besteden aan de andere krachtlijnen.

De inhoudelijke duiding bij elke krachtlijn verwijst naar een funderende attitude die leerlingen ontwikkelen. Er werd bewust gekozen om geen attitudes als leerplandoelen te vermelden. Een attitude overstijgt het bereiken van een leerplandoel en kan niet op uniforme wijze worden vastgezet. In het Gemeenschappelijk funderend leerplan staat een ontwikkelingsgerichte visie centraal, met aandacht voor de verschillen tussen individuele leerlingen onderling, alsook de verschillen tussen groepen van leerlingen.

Zinrijk en geïnspireerd: de ontwikkeling van een levensbeschouwelijke en ethische gevoeligheid

Leerlingen ontwikkelen een eigen kijk op mens, wereld en samenleving vanuit een levensbeschouwelijke inspiratie. Ze worden gevoelig voor wat betekenisvol is. Ze reflecteren over wat in hun eigen leven goed en minder goed loopt. Ze herkennen in concrete ervaringen motieven en argumenten die hen uitnodigen en stimuleren om moreel te handelen. Ze leren openstaan voor de diepere dimensies van het leven en leren. Ze staan ook open voor levensbeschouwelijke keuzes van anderen en gaan daarover in dialoog.

Betekenisvol leren en kiezen: het eigen leer- en keuzeprocess in handen nemen

Doorheen het leren worden leerlingen zich bewust van de eigen voorkeuren en interesses, van sterktes en zwaktes, van hun **kwetsbaarheid** en **verbondenheid** met anderen en met de wereld. Een individueel leerproces krijgt pas betekenis als er ruimte is voor een betrokkenheid op wat er in de wereld gebeurt. Het leer- en keuzeprocess van leerlingen kan worden gestimuleerd aan de hand van welbepaalde wetenschappelijke inzichten en theorieën. Leraren en scholen maken daarin zelf keuzes naargelang de specifieke context.

Leren gebeurt nooit geïsoleerd: je leert maar leren door *iets* te leren. Het is dus van belang dat het binnen een vak wordt geïntegreerd met aandacht voor het individuele leer- en groeiprocess van de leerling. Behalve het vakspecifieke aspect is het ook van belang om over vakken heen gelijkgericht te werken. Denken we bijvoorbeeld aan meer generieke vaardigheden zoals oriënteren of plannen. Ten slotte is het van belang om leerlingen leer- en keuzestrategieën aan te leren die hen soms uit hun comfortzone halen.

3.3 Beginsituatie

Dit leerplan bouwt verder op het Gemeenschappelijk funderend leerplan van de voorgaande graden. In de twee krachtlijnen komen dan ook dezelfde leerplandoelen terug. Die leerplandoelen zijn in de derde graad bereikt in een context die de leerlingen voorbereidt op de arbeidsmarkt. Het zevende leerjaar HO vraagt om verder te bouwen aan die doelen in functie van het voorbereiden op verder studeren in hoger onderwijs.

Om de leraar te ondersteunen bij het realiseren van dit leerplan, staan er bij meerdere leerplandoelen wenken met leerlijnen. Die leerlijnen met een aantal mogelijkheden (thema's, werkvormen) bieden inspiratie voor een aanpak die rekening houdt met die context waarin de leerlingen zich voorbereiden op hoger onderwijs en de verschillen in ontwikkeling die hen ook op die leeftijd nog kenmerken.

Om het voor schoolteams makkelijker te maken om over de graden samen te werken en samen leerlijnen uit te zetten, stellen we op de [leerplanpagina](#) een overzichtsdocument ter beschikking waarin aangegeven staat welke nummers van leerplandoelen corresponderen.

3.4 Ontwikkelingsgericht

Het leven en leren van een leerling ontwikkelt zich – vaak op een spectaculaire manier – doorheen de tienerjaren. Die ontwikkeling is sterk verbonden met de persoon van elke leerling. Sommige leerlingen zijn al vroegrijp, anderen zijn eerder laatbloeiers. Er zijn grote individuele verschillen in biologische, genetische en neuropsychologische factoren, maar evengoed in risico- en beschermende factoren die worden bepaald vanuit de leef- en leeromgeving van de jongere.

De neurologische, psychologische en sociale verschillen zorgen ervoor dat de voortijdige realisatie van een aantal doelen onrealistisch is. Hoe en waarom een leerling leert, is namelijk een samenspel van contextgebonden factoren waarin zelfkennis en eigen capaciteiten centraal staan, maar ook het schoolklimaat en de wereld. Het leervermogen van elke individuele leerling vraagt om een geloof in zijn groeikansen en om aandacht voor zijn kwetsbaarheid.

In de ontwikkelingsgerichte visie van dit leerplan stellen we de uniciteit en de kwetsbaarheid van elke leerling centraal. Vorming veronderstelt een betekenisvol proces van leren en leven, waar een individuele leerling kansen krijgt om op eigen tempo te groeien. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat het groeiproces van elke leerling verschillend is en dat men met die verschillende ontwikkelingen rekening moet houden. We verwijzen daarvoor onder meer naar het onderzoek van neuropsycholoog Jelle Jolles die aantoont dat de kansen en mogelijkheden om te leren afhankelijk zijn van prikkels in een veranderende omgeving en dus ook van niet-cognitieve factoren. Die prikkels worden door leerlingen op verschillende momenten in hun groeiproces opgevangen, waardoor de ene leerling zich sneller ontwikkelt dan de andere. (Jelle Jolles, *Het Tienerbrein*. Over de adolescent tussen biologie en omgeving, AUP)

Dit leerplan vooronderstelt een vorm van cyclisch leren. De levensfase waarin de leerlingen zich bevinden, de mate waarin ze kunnen participeren aan de samenleving, de concrete leerlingengroep waartoe ze behoren of de wijze waarop ze het (samen)leven ervaren en beleven nodigen je als school of lerarenteam dan ook uit om de leerplanrealisatie zowel op inhoudelijk als op pedagogisch-didactisch vlak af te stemmen op de concrete contexten waarin leerlingen zich doorheen hun schoolloopbaan bevinden. Vanuit de wenken bij de doelen wordt een logische opbouw gesuggereerd. Dat kan je helpen om als lerarenteam, ongeacht de keuze voor het werken met thema's, projecten of vakken en rekening houdend met de ontwikkeling van de leerlingen, leerlijnen uit te werken. Daarnaast kan de complexiteit van bepaalde leerinhouden of de specificiteit van de betrokken leerlingengroep bepalen op welke wijze je met de doelen in een bepaalde graad aan de slag gaat.

3.5 Evaluatie van persoonsvorming

Evalueren is het waarderen van het leren door een zo objectief mogelijk waardeoordeel uit te spreken dat het leren versterkt en oriënteert. Evalueren is dus beoordelen om leerlingen te waarderen, krachtiger te maken en te sturen. De leraar evalueert de ontwikkeling van zijn leerlingen nauwgezet. Evaluaties gaan niet alleen over de resultaten, maar ook over het leerproces. Een leraar streeft, bewust of onbewust, de persoonlijke ontwikkeling van een leerling na. Evalueren heeft tot doel om leerlingen te bezielen en hen in hun groeimogelijkheden te versterken. Een leraar doet leerlingen groeien in zelfwaardering, mentale veerkracht, weerbaarheid en respect.

De evaluatie van de doelen binnen het Gemeenschappelijk funderend leerplan is dan ook een relationeel proces waarbij expliciete, groeigerichte feedback erg belangrijk is. Bij die feedback houdt de leraar rekening met de ontwikkeling van de leerling en is hij zich bewust van de gevoeligheid van leerlingen voor een mogelijke beoordeling. Hij neemt de beginsituatie van de leerling mee, gaat na of de leerling groeit en wijst de leerling de weg waarlangs hij verder kan groeien.

De ontwikkeling en de resultaten van leerlingen vragen verschillende manieren van in kaart brengen. Evalueren gebeurt bovendien op verschillende momenten en in verschillende contexten. Evaluaties gaan terug op eigen observaties, maar ook op de inbreng van leerlingen en medeleerlingen. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan biedt een unieke kans voor breed evalueren. Leerlingen leren onder begeleiding van de leraar reflecteren over hun groei in het leren leren, leren leven, leren kiezen. Een schoolteam beslist zelf hoe smal of breed de evaluatie van de doelen gebeurt. Het is belangrijk om evaluatievormen en bijbehorende instrumenten vooral gericht en efficiënt te gebruiken. 'Meer' en 'anders' staan niet gelijk aan 'beter'.

De leerplandoelen van het Gemeenschappelijk funderend leerplan zijn verscheiden van aard en zullen aan bod komen in verschillende contexten zoals projecten, vakken en een schoolbrede werking. Doordacht gebruik van aangepaste evaluatievormen in functie van die doelen verhoogt de kwaliteit. Mogelijke vormen zijn:

- toetsen, vragen en registreren van taakuitvoering;
- terugkoppelen en bijsturen van een zelfreflectie;
- gericht hanteren van zelfevaluatie-instrumenten bij leerlingen;
- observeren van gedrag;
- inschalen in een rubric;
- beoordelen van een werkstuk, een portfolio, een presentatie a.d.h.v. criteria;
- aftoetsen van de mate waarin een product voldoet aan criteria.

Ten slotte kan een belangrijke evaluatievorm er ook in bestaan dat de school en het lerarenteam voor zichzelf zichtbaar maken op welke manier de verschillende processen en projecten leerlingen stimuleren in hun ontwikkeling. Dat kan door warme evaluatie in een (groeps)gesprek, een bevraging of door binnen het schoolgebeuren de effecten van processen en projecten na te gaan. Om dat te realiseren is het evident dat de school leerlingen actief in het evaluatieproces betreft.

De PRO-pagina ['evaluatie in het secundair onderwijs'](#) biedt meer achtergrond en inspiratie.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Zinrijk en geïnspireerd

De ontwikkeling van een levensbeschouwelijke en ethische gevoeligheid

Belang: Leerlingen worden in hun leeftijdsfase vaak geconfronteerd met een aantal levensvragen en dilemma's. Ze ontwikkelen een ethische gevoeligheid door individueel of gezamenlijk te reflecteren over keuzes. Op school krijgen ze een gepaste taal aangereikt om die reflectie vorm te geven. Bovendien worden ze ook aangemoedigd om vanuit een levensbeschouwelijke inspiratie in dialoog te gaan over wat hun leven zin en betekenis geeft.

Beleidscontext: Dit doel kadert in het pedagogisch project van de school en zijn pastorale werking.

LPD 1 + De leerlingen reflecteren over ethische keuzes.

Wenk: Je kan de leerlingen laten nadenken over een ethische keuze of dilemma.

- Je kan aandacht hebben voor ethische keuzes of vragen die van toepassing zijn op het leven in de klas of op school zoals het al dan niet naleven van afspraken of het handelen vanuit bepaalde waarden, het geven van een tweede kans wanneer iemand een fout maakt, het tonen van begrip voor medeleerlingen in kwetsbare situaties, bv. door ziekte ...
- Je kan reflecteren over situaties of vragen uit het dagelijks leven zoals mag je liegen of iets verzwijgen om niet te kwetsen, moet je opkomen voor mensen in kwetsbare situaties, moet je altijd hulp bieden aan mensen in nood.
- Je kan reflecteren over ethische keuzes of dilemma's die eigen zijn aan een bepaald wetenschapsdomein, studiedomein of studierichting.
- Je kan, bv. in samenspraak met de leraar Godsdienst van de derde graad, nadenken over ethische dilemma's bij maatschappelijke thema's, bv. klimaatopwarming, abortus, euthanasie.

Wenk: Je kan de leerlingen wijzen op het belang van ethische keuzes vandaag en de rol van ethiek in verschillende maatschappelijke domeinen. Je maakt hen ervan bewust dat ethische keuzes zowel op zichzelf als op anderen van toepassing kunnen zijn.

Wenk: Je kan met de leerlingen via klasdiscussies ingaan op ethische dilemma's die verwijzen naar maatschappelijke domeinen of gebeurtenissen, bv.

gezondheidszorg, klimaatproblematiek of sociale rechtvaardigheid.

LPD 2 + De leerlingen dialogeren open en constructief over levensbeschouwing, inspiratie en zingeving.

Duiding: Je kan met leerlingen in gesprek gaan over zingeving of levensbeschouwing. Wanneer je met leerlingen in dialoog gaat over zingeving, bespreek je ervaringen die betekenis of zin geven aan je leven of je bestaan. Zingeving betekent het zoeken naar de zin, de richting of het doel van het leven of van grote ervaringen, gebeurtenissen in het leven.

Duiding: Je kan met leerlingen reflecteren en in dialoog gaan over inspiratie. Inspiratie komt van het Latijnse woord 'inspirare' dat letterlijk 'inademen' of 'inblazen' van een ziel of 'geest' betekent. Waar iemand zijn inspiratie, innerlijke kracht, bezieling, enthousiasme, gedrevenheid of 'vuur' uithaalt is heel persoonlijk. Dat kan zijn uit natuur, muziek, kunst, literatuur, sport, religie, maar ook een mens of een gebeurtenis kan dienen als bron van inspiratie.

Duiding: Wanneer mensen een soort Grote houvast of een overkoepelende visie op het leven en op wat het leven zin geeft delen, dan spreek je over een levensbeschouwing. Levensbeschouwingen geven een antwoord op vragen over de oorsprong van het universum en de mens, delen opvattingen over de mens (mensbeeld) en bepalen vanuit een visie op moraal en ethiek (wat is goed en kwaad) het dagelijks handelen. In religieuze levensbeschouwingen of godsdiensten staat het bestaan van een of meerdere goden centraal en de antwoorden die daaruit voortvloeien. Seculiere levensbeschouwingen, zoals het humanisme, vertrekken vanuit de mens om zin en vorm aan het leven te geven.

Wenk: Als eerste stap in het komen tot een constructieve dialoog kan je de leerlingen stimuleren om open te staan en respect te tonen voor de inspiratie of levensbeschouwing van medeleerlingen, bv. door te luisteren naar het verhaal van de ander, interesse te tonen voor wat de ander beweegt of voor zijn levensbeschouwelijke tekens of rituelen.

Wenk: Je kan dialoog stimuleren door in lessen en projecten in te gaan op rituelen eigen aan een cultuur, bv. naar aanleiding van feestdagen of het overlijden van een naaste. Je kan dat illustreren door te verwijzen naar Bijbelse verhalen, metaforen en symbolen.

Wenk: Je kan in dialoog gaan over zingeving aan de hand van een klasgesprek. Talentenkaartjes, emotie- of gevoelskaarten, opdrachten met levensvragen kunnen daarbij helpen.

Wenk: Je kan de leerlingen een portfolio laten maken of een persoonlijk dagboek waarin ze reflecteren over wat hen inspireert en hun leven zin geeft.

4.2 Betekenisvol leren en kiezen

Het eigen leer- en keuzeprocess in handen nemen

Belang: Betekenisvol leren veronderstelt dat leerlingen zich niet alleen betrokken voelen bij de leerinhouden, maar ook bij hun eigen leerproces. Het is zinvol om leerlingen doorheen hun studieloopbaan aan te moedigen om op een kritische en systematische wijze informatie op te zoeken

en te verwerken. Leerlingen doen dat steeds in een gepaste school- en vaktaal. Bovendien is het van belang dat leerlingen aan de hand van enkele mogelijke leer- en regulatiestrategieën hun eigen leerproces in handen leren nemen. Ten slotte is het ook belangrijk om hen voor te bereiden op een verdere loopbaan (studies of beroep) door hen te ondersteunen in hun keuzeprocessen.

Beleidscontext: Dit doel kadert in het schoolbeleid dat betrekking heeft op leren leren en onderwijsloopbaanbegeleiding en nodigt het hele schoolteam uit om te werken aan een gelijkgerichte aanpak binnen de vakken en over de vakken en graden heen. Het houdt verband met thema's uit het [vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs](#), bouwsteen goed onderwijs en onderwijsloopbaan. De PRO-pagina '[leren leren](#)' biedt handvaten om de leerplandoelen te realiseren.

Minimumdoelen basisvorming

LPD 3 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen.

Wenk: Om doelgericht informatie te zoeken, is het van belang dat de leerlingen vertrekken van inhoudelijke kennis die binnen een welbepaald vak wordt aangereikt. Je helpt hen door te starten met het activeren van hun voorkennis.

Wenk: Je kan vanuit je vakgebied een aantal standaardbronnen aanreiken, aangevuld met andere digitale en niet-digitale bronnen zoals personen, tijdschriften, encyclopedieën of boeken, audiovisueel materiaal, websites, raadpleegbare gegevens, resultaten van eigen experimenten, observaties, metingen, verklarende en oriënterende overzichten.

Wenk: Je kan een leerlijn opbouwen door, afhankelijk van de beginsituatie en de doelgroep, je leerlingen bepaalde zoekstrategieën aan te reiken of zelfstandig te laten toepassen. Je kan de leerlingen kennis laten maken met verschillende plaatsen (bibliotheken, online databases, kranten, tijdschriften) en manieren (zoektermen, zoekrobots, trefwoorden, inhoudstafel, artificiële intelligentie) om informatie op te zoeken. Je kan hen zelf een aantal zoekstrategieën aanreiken die ze kunnen toepassen. Je laat hen bijvoorbeeld verwoorden welke zoekstrategie voor hen werkt en welke zoekstrategie moeilijker lukt.

Wenk: Je leert de leerlingen een goede selectie van bronnen maken in functie van het doel van hun opdracht of (onderzoeks)vraag. Dat selectieproces kan stap voor stap complexer worden:

- Je kan de leerlingen in dit proces begeleiden door met hen de verschillende stappen te doorlopen en te benoemen.
- Je kan de leerlingen uitdagen om het proces zelfstandiger te doorlopen en hen te laten uitleggen hoe ze dat hebben aangepakt. Je kan het aantal en de complexiteit van de bronnen laten toenemen.

Wenk: Je kan dit doel vakoverschrijdend realiseren, bijvoorbeeld bij een project. Je kan de leerlingen gaandeweg laten ontdekken hoe bronnen doelgericht kunnen worden ingezet bij verschillende en/of vakoverschrijdende leerinhouden.

LPD 4 De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.

Duiding: Betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid hangen nauw samen: ze verwijzen naar criteria die nodig zijn om informatie kritisch te benaderen, bv. door

aandacht te schenken aan de mate waarin de bron authentiek en waarheidsgetrouw is en aan het doel waarvoor de bron wordt gebruikt. Ethische overwegingen, zoals het kritisch benaderen van dogma's, waarheidsclaims, propaganda en manipulatie, kunnen daarbij een rol spelen.

Wenk: Je kan bronnen inbrengen waarbij tegenstrijdigheden in diepere lagen vindbaar zijn of waarvan het antwoord op de vraag naar betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid niet eenduidig is.

- Betrouwbaarheid: wie is de auteur van de bron? Wat weten ze over zijn achtergrond? Wat is het doel van de auteur bij het delen van deze informatie? Bestaat er een duidelijke bronvermelding of verwijzing naar andere betrouwbare bronnen? Zijn er eventuele tekenen van vooringenomenheid of partijdigheid in de tekst?
- Correctheid: zijn er feitelijke onjuistheden in de informatie? Welke? Worden er cijfers, statistieken of citaten gebruikt? Kan je de oorspronkelijke bron ervan vinden? Komt de informatie overeen met wat je al weet uit andere betrouwbare bronnen? Zijn er eventuele tekenen van vooringenomenheid of partijdigheid in de tekst?
- Bruikbaarheid: voor welk publiek lijkt de informatie bedoeld te zijn? Hoe relevant is de informatie voor het onderwerp dat je bestudeert? Zijn er specifieke voorbeelden of casestudy's die de informatie verduidelijken? Zijn de taal en de schrijfstijl van de tekst toegankelijk en begrijpelijk?

Wenk: Je kan de leerlingen hun zoekresultaten laten beoordelen aan de hand van criteria zoals kop, infotekst, url en datum. Je kan hen laten nagaan waarin zoekresultaten verschillen naargelang de manier die ze kiezen om bronnen te raadplegen zoals een digitale zoekmachine of chatbot.

Wenk: Je kan met de leerlingen ingaan op het onderscheid tussen ware en valse informatie. Je kan de leerlingen zelf een factcheck laten uitvoeren. Je kan bijvoorbeeld met hen op zoek gaan naar de correctheid van een populairwetenschappelijke uitspraak door meerdere bronnen te raadplegen.

LPD 5 De leerlingen verwerken informatie op een kritische en systematische manier.

Duiding: Het kritisch en systematisch verwerken van informatie veronderstelt het beoordelen ervan op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid en vraagt aandacht voor de vaardigheden selecteren, analyseren, structureren, relateren, concluderen en presenteren.

Wenk: Om informatie te verwerken hanteren de leerlingen verschillende strategieën in functie van de opdracht of (onderzoeks)vraag. Je leert hen orde scheppen in de complexiteit van de aangeboden informatie

Wenk: Het is van belang dat de leerlingen een systematiek leren gebruiken bij het verwerken van informatie. Die systematiek kan variëren afhankelijk van de inhoud en de individuele ontwikkeling van de leerling. Je kan hen leren waar en wanneer een bepaalde aanpak best werkt zoals een schriftelijke of mondelinge samenvatting, mindmap, tekening, tabel, legende of spreadsheet.

Wenk: Toepassingen van artificiële intelligentie kunnen een hulp zijn bij het verwerken van informatie. Je leert de leerlingen er kritisch mee om te gaan door de mogelijkheden en beperkingen te verkennen, door aan te geven wanneer die hulp

wel en niet kan worden gebruikt en hoe ze kan worden ingezet in de kwaliteit van zowel het resultaat als het proces van informatieverwerking.

Extra: Bij het inzetten van verschillende bronnen gebruiken de leerlingen consequent een (digitale) methode van bronvermelding bij het citeren, parafraseren en het opmaken van een bibliografie. Je kan de leerlingen een (digitaal) format aanbieden waarin ze een bibliografie kunnen opmaken. De bibliografie is deel van een groter geheel of van een andere (grotere) opdracht. Het is wenselijk om de methode af te stemmen op die van de school in het kader van talenbeleid. Je kan de leerlingen laten ervaren dat er meerdere manieren van bronvermelding zijn.

LPD 6 De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten.

★ Kenmerken van de teksten waarbij leerlingen notities nemen

Minimumvereisten voor de notities: inhoud en vorm afgestemd op het doel en op de doelgroep

Duiding: Je houdt rekening met de tekstkenmerken voor receptie bij het bepalen van de teksten waarbij je leerlingen notities laat nemen. Het begrip 'teksten' omvat een breed scala aan informatie, waaronder geschreven teksten, lezingen, podcasts, beeldtaal of technische handleidingen.

Wenk: Je leert de leerlingen doelgericht strategieën gebruiken om notities te nemen bij het lezen en beluisteren van teksten. Het proces van notities nemen kent diverse vormen, zoals handgeschreven, digitaal, schematisch of klad. Het is cruciaal dat leerlingen in staat zijn om op een persoonlijke manier notities te maken die aansluiten bij het specifieke doel. Je moedigt de leerlingen aan om flexibel en doelgericht te zijn in hun notietekniken, passend bij de aard van de informatie die ze vastleggen. Je helpt hen door het uiteindelijke doel van de notities (bv. een verslag, een essay of een samenvatting maken, lees- of luisternotities in functie van een test, een groepsoverleg, een bespreking, een presentatie) duidelijk te communiceren en af te bakenen. De kwaliteit van de notities hangt dus niet af van de notities zelf, maar wel van het al dan niet bereiken van het uiteindelijke doel.

Wenk: Je kan leerlingen die nog moeite hebben met notities nemen ondersteunen door eerst de strategieën die je ervoor nodig hebt voor te doen en door met gestructureerde notitiebladen te werken met aangegeven ruimtes voor belangrijke informatie. Je kunt hen ook ondersteunen bij het identificeren van cruciale details door middel van kleurcodering of symbolen.

Wenk: Je kan differentiëren door leerlingen te ondersteunen bij het begrijpen van de inhoud van waarvan ze notities moeten nemen. Dat kan door peer-tutoring waarbij meer gevorderde leerlingen hun notatievaardigheden delen met anderen. Je kan voor leerlingen audio-ondersteuning aanbieden voor geschreven teksten waarvan ze notities moeten nemen.

Wenk: Je kan leerlingen uitdagen om verschillende notatietechnieken uit te proberen en zo te ontdekken welke daarvan best passen bij hun manier van leren. Je kan ook technologische hulpmiddelen integreren voor digitale notities, waarbij leerlingen kunnen experimenteren met verschillende toepassingen.

Wenk: Specifiek bij het nemen van notities is het gebruik van afkortingen, symbolen en telegramstijl. Dat kan zeer persoonlijk zijn en hoeft niet steeds te voldoen aan

afgesproken codes. Soms vraagt de vakspecifieke context net wel om die codes te respecteren zoals bij wiskundige bewijzen, houtconstructieschema's, medische zorgfiches.

Wenk: Het is steeds van belang om de leerlingen te laten oefenen vanuit leerinhouden en hen tijd te geven om de kwaliteit van hun notities met mekaar te vergelijken, hen feedback te geven en hen zelf te laten verbeteren.

Wenk: Een leerlijn kan erin bestaan om de aard van de voorbeelden te laten variëren naargelang de doelgroep. Je kan starten met uitgewerkte voorbeelden en je kan evolueren naar deels ingevulde voorbeelden die kunnen worden aangevuld tot de leerlingen zelfstandig notities laten nemen.

Wenk: Je kan de notitietechnieken verdiepen door het introduceren van schematische notities en mindmaps. Leerlingen kunnen oefenen met het identificeren van hoofdideeën en ondersteunende details in verschillende tekstsoorten.

Wenk: Je kan geavanceerde notitietechnieken implementeren zoals het samenvatten van informatie in eigen woorden. Leerlingen kunnen hun notities leren structureren voor verschillende doelen zoals studeren voor examens of een presentatie voorbereiden. Je kan de leerlingen strategieën aanreiken om hoofd- en bijzaken van elkaar te onderscheiden.

LPD 7 De leerlingen gebruiken schooltaal en vaktaal.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor het aanleren van de woorden, het goed begrijpen en het effectief gebruiken. Je kan met het lerarenteam bekijken welke schooltaal in welke contexten veel voorkomt. Je kan daarbij afstemming zoeken en een hulplijst aanleggen.

Wenk: Je kan de leerlingen leren om aan de slag te gaan met voor hen moeilijke school- en vakterminologie door zelf een hulplijst aan te leggen of met een beeldwoordenboek te werken.

Wenk: Je hebt aandacht voor taalgericht (vak)onderwijs dat de talige vorming van de leerlingen ondersteunt. Je hebt naast aandacht voor inhouden en vakterminologie ook voldoende expliciet aandacht voor taal. Taaldoelen en niet-taaldoelen worden gelijktijdig ontwikkeld via onderwijs dat contextrijk is, vol interactiemogelijkheden zit en waarbinnen de nodige taalsteun wordt geboden.

Extra: Je kan de leerlingen aanleren welke gelijkenissen en verschillen er op een werkplek kunnen zijn tussen Nederlands taalgebruik en dialectisch taalgebruik.

LPD 8 De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.

Duiding: Je leert maar leren door *iets* te leren. De keuze van de juiste strategie gebeurt in functie van de inhoud of het doel. Een te sterke focus op de strategie los van de inhoud, leidt snel tot vergeten. Een leerstrategie verwijst naar de manier waarop leerlingen het leren aanpakken (bv. herhalen, selecteren, toepassen, inoefenen). Regulatiestrategieën zijn manieren om zelf je leren te plannen, organiseren, monitoren, evalueren, en bij te sturen. Bij een cognitieve benadering van die strategieën gaat het over 'ik leer hoe ik het moet of kan doen'. Bij een

metacognitieve benadering ligt de focus op 'ik denk na over de meest efficiënte aanpak'.

Wenk: Je kan de leerlingen leren om een context te creëren om tot leren te komen, zoals bureau opruimen, stoorzenders uitschakelen, materiaal verzamelen, notities in orde brengen, het opmaken van een realistische tijdsplanning.

Wenk: Het leerproces reguleren kan je op een gestructureerde en gefaseerde manier aan de leerlingen aanleren:

- Hoe plan ik mijn leren?
- Hoe ga ik te werk?
- Hoeveel tijd ga ik besteden aan deze taak?
- Welk materiaal of welke bronnen heb ik nodig?
- Heb ik ooit al zoiets gedaan en hoe ging dat dan?
- Hoe bewaak ik mijn leerproces?
- Levert het op wat ik ervan verwacht?
- Heb ik andere strategieën nodig?

Wenk: Als je in een vak of project nieuwe leerstofinhoud aanleert, is aandacht voor de geschikte leer- en regulatiestrategieën belangrijk. Je doet dat door voorkennis over de strategie op te roepen, expliciete instructie te geven, voor te doen, expliciet te benoemen welke strategie je inzet en waarom, begeleid en zelfstandig te laten oefenen, de strategie vast te zetten en te evalueren.

Wenk: Je kan een leerlijn opbouwen in de manier waarop je de leerlingen ondersteunt. Dat betekent dat je de leerlingen aanvankelijk begeleidt en hen gaandeweg uitdaagt tot het meer zelfstandig activeren van voorkennis, structureren, zichzelf vragen stellen bij de leerinhoud, memoriseren, herhalen, selecteren, relateren, toepassen, inoefenen, spreiden. Het helpt om in die leerlijn te evolueren van volledig door de leraar uitgewerkte voorbeelden over deels ingevulde voorbeelden die leerlingen aanvullen naar door de leerling volledig zelfstandig uit te werken strategieën.

Wenk: Je bespreekt met de leerlingen waarom iets werkt en niet werkt op basis van wetenschappelijke inzichten en persoonlijke ervaringen, en waarom iets voor de ene leerling werkt en voor de andere niet. Gaandeweg leren de leerlingen:

- strategieën benoemen die voor hen werken;
- wanneer ze welke strategie kunnen inzetten;
- hoe de strategie werkt en waarom;
- de nadelen overwegen als ze een strategie niet zouden gebruiken;
- hoe ze de strategie moeten toepassen voor een specifieke taak.

Wenk: Transfer van leer- en regulatiestrategieën van het ene vak naar het andere gebeurt niet spontaan. Je kan als leraar ondersteuning bieden door samen met de leerlingen na te gaan welke strategieën er in verschillende vakken kunnen worden toegepast. Je kan hen ook zelf initiatief laten nemen om strategieën te ontdekken, formuleren en toe te passen in verschillende contexten.

LPD 9 De leerlingen reflecteren cyclisch, vakoverschrijdend en vakspecifiek over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij.

Duiding: Reflecteren over het eigen leren is meer dan even nadenken over hoe je geleerd

hebt aan de hand van strategieën. Het veronderstelt een metacognitief proces van stilstaan, analyseren en alternatieven bedenken waarna je doelgericht kan bijsturen. Van daaruit begint de cyclus opnieuw.

Wenk: Bij het reflecteren over het eigen leerproces heb je oog voor cognitieve, metacognitieve en motivationele componenten. Die componenten zijn nauw met elkaar verweven. Het is niet van belang dat de leerlingen ze helder kunnen onderscheiden.

Wenk: Het bijsturen van het eigen leerproces kan gebeuren op basis van de eigen reflectie en van feedback van anderen. De leerlingen moeten dit reflectieproces ook zelfstandig kunnen doorlopen en daarover in gesprek kunnen gaan.

Wenk: Het is belangrijk om met het lerarenteam af te spreken op welke momenten en op welke manieren je de reflectie met de leerlingen zal doen. Op die manier realiseer je zowel een vakinhoudelijke als vakoverschrijdende aanpak waarbij je oog hebt voor mogelijke reflectiemoeheid.

Wenk: Je geeft zelf het goede voorbeeld van reflecteren over het leerproces door in je les af en toe een vraag te stellen als 'wat hebben we de laatste tien minuten geleerd en hoe hebben we dat aangepakt'.

Wenk: Bij het aanleren van nieuwe leerinhouden kunnen de leerlingen zich beroepen op eerder aangeleerde strategieën en kunnen ze ontdekken dat verschillende strategieën bij meerdere leerinhouden kunnen worden toegepast. Je mag er als leraar niet van uitgaan dat leerlingen dat automatisch kunnen. Het is van belang dat je regelmatig opnieuw met hen reflecteert en samen ontdekt welke aanpak werkt of moet worden bijgestuurd.

Wenk: Een leerproces is ruimer dan het inzetten van strategieën. Je kan de leerlingen leren openstaan voor en aan de slag gaan met feedback, zicht krijgen op weerstanden, ontdekken en ontwikkelen van eigen talenten, interesses en voorkeuren en stilstaan bij beïnvloedende factoren zoals emoties, stress, motivatie, thuissituatie, klascontext en stijl van de leraar.

Wenk: Je kan reflectie over het leerproces stimuleren door aandacht te besteden aan het individuele groeiproces van elke leerling tijdens feedback, klassikale reflectiemomenten of individuele leerlingengesprekken. Dat hoeft niet steeds heel uitgebreid, maar kan ook kort. Je kan dat doen aan de hand van een aantal vragen: komen de resultaten overeen met de inschatting? Hoe kan dat beter? Waar schuilen de sterktes en zwaktes?

Wenk: Je stimuleert de leerlingen om op vaste en strategisch goed gekozen momenten stil te staan bij hun leren en bij het resultaat ervan. Je vraagt de leerlingen wat goed en minder goed gaat om op die manier hun leren te evalueren en kritisch naar zichzelf te kijken. Zij worden aangemoedigd om de informatie die ze daaruit halen positief in te zetten, ook al beseft je dat dat moeilijk is voor hen.

- Je kan de leerlingen ondersteunen door die momenten en reflectievragen zelf vast te leggen.
- Je stimuleert het eigenaarschap door de leerlingen ook zelf te laten bepalen wanneer en hoe ze die reflectie maken, welke criteria ze daarin belangrijk vinden en hen daarover te laten rapporteren.

Wenk: Om tot diepgaande reflectie te komen helpt het om de stem van anderen te horen zoals medeleerlingen, leraren, ouders en leerlingenbegeleiders.

Wenk: Je kan methodieken gebruiken waarbij je de leerlingen begeleidt: je observeert hen bij hun leren, je vraagt de neerslag van een strategie op en bespreekt die met hen, je laat hen daarover met elkaar in gesprek gaan, je creëert een veilige leeromgeving waarin ze over hun leerproces nadenken en fouten mogen maken.

Wenk: Leerlingen hebben en ontwikkelen bij het leren een persoonlijk kader waarin leervoorkeuren, -opvattingen, perceptie over moeilijkheid en meerwaarde een rol spelen. Daarover reflecteren en in dialoog gaan met medeleerlingen en leraren maakt groei mogelijk en kan motivatie doen toenemen.

LPD 10 De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces.

Duiding: Een keuzeproces doorlopen behelst een aantal taken: oriënteren, zelfconceptverheldering, exploreren in de breedte, exploreren in de diepte, keuzenabijheid en binding. Niet de volgorde waarin die taken worden opgenomen is essentieel, wel dat ze zo goed mogelijk worden uitgevoerd door de leerling zelf.

Wenk: Om de leerlingen te leren dit proces te doorlopen en te groeien in eigenaarschap is een combinatie van schoolbrede en vakinhoudelijke aanpak van belang.

Wenk: Oriënteren (Hoe kies ik?): je maakt de leerlingen bewust dat ze een persoonlijke keuze maken die belangrijk kan zijn voor hun verdere onderwijsloopbaan. Je helpt de leerlingen door hen benieuwd te maken naar keuzemogelijkheden vanuit verschillende vakken, opleidingen, beroepen en vestigt hun aandacht op stimulerende en remmende invloeden en de impact ervan op hun zelfvertrouwen.

Wenk: Zelfconceptverheldering (Wie ben ik?): je laat de leerlingen onderzoeken wie ze zijn en zich afvragen wat dat voor hun studiekeuze of beroepskeuze betekent. Je helpt de leerlingen door te observeren hoe ze met vakinhouden aan de slag gaan en daarover in gesprek te gaan. Je helpt hen om samen na te denken en betekenis te geven aan hun evaluaties. Je onderzoekt en bespreekt leerstrategieën, motivatie, studiehouding, interesses, talenten en waarden.

Wenk: Exploreren in de breedte (Welke keuzes?): je stimuleert de leerlingen om het brede aanbod aan studierichtingen of beroepen te verkennen waaruit ze kunnen kiezen. Je helpt hen de huidige vakinhouden te linken met vervolgopleidingen of beroepen. Je kan zichtbaar maken welke onderdelen van vakken hun horizon verruimen naar opleidingen of beroepen waar ze vandaag minder mee vertrouwd zijn. Je gaat samen met de leerlingen actief aan de slag met informatie uit opendeur- en infomomenten, beurzen en websites.

Wenk: Exploreren in de diepte (Ik verdiep mij.): je verkent op diepgaande wijze met de leerlingen de studierichtingen of beroepen die aansluiten bij hun talenten en interesses. Je helpt de leerlingen door hen gedifferentieerd uit te dagen in leerstof die verdiepend is voor hun keuzeopties. Je laat hen kennismaken met mensen die bepaalde studierichtingen volgen of beroepen uitvoeren. Je kan dat doen via samenwerkingsopdrachten, interviews of meelopen met een professional.

Wenk: Keuzenabijheid (Ik beslis!): je begeleidt de leerlingen om aangereikte of zelfgekozen keuzecriteria te benoemen voor zichzelf (Wat is voor mij belangrijk als ik keuzes maak?). De leerlingen maken een keuze op basis van wat ze hebben geleerd over zichzelf door ervaringen op school en daarbuiten en door het studie- en beroepsaanbod. Je gaat na of de eigen keuze overeenkomt met de inschattingen van anderen zoals de klassenraad en de ouders. Je gaat erover met

de leerlingen in dialoog.

Wenk: Binding (Blij met mijn keuze!?): je helpt de leerlingen zich identificeren met de gemaakte studie- of beroepskeuze. Je laat hen verwoorden hoe die keuze een positieve betekenis heeft voor henzelf en je stimuleert hen om zich voor te bereiden op een nieuwe context.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Schooltaal

Schooltaal behelst het begrijpen van abstracte begrippen (bv. kenmerk, functie), signaalwoorden (bv. ten eerste, daarna, vervolgens) en instructiewoorden (bv. bespreek, verklaar).

Vaktaal

Vaktaal is de kennis van terminologie en symbolen die nodig zijn om zich in een bepaald vak te bekwamen. De term vak verwijst hier zowel naar richtingspecifieke vorming als algemene vorming.

6 Pop-ups

Tekstkenmerken voor receptie

Derde graad A-finaliteit	Zevende leerjaar HO
Teksten	
Variatie aan tekstsoorten	Grote variatie aan tekstsoorten
Onderwerp	
Concrete tot vrij algemene inhoud	Concrete tot algemene inhoud
Uiterlijke kenmerken voor mondelinge receptie	
Normaal spreektempo	
Structuur/samenhang	
Herkenbare structuur	Complexe structuur
Heldere samenhang en duidelijke verbanden	Herkenbare samenhang
	Langere, complexere zinnen
Informatiedichtheid	
Gemiddelde informatiedichtheid	Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
Woordenschat	
Frequente en minder frequente woorden	Frequente en laagfrequente woorden
Eenvoudig figuurlijk taalgebruik	Figuurlijk taalgebruik
Standaardnederlands, soms andere taalvariëteiten	Standaardnederlands en andere taalvariëteiten

7 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. Specifieke benodigde infrastructuur of uitrusting hoeft niet noodzakelijk beschikbaar te zijn op de school. Beschikbaarheid op de werkplek of een andere externe locatie kan volstaan. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

7.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

7.3 Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Een laptop, Chromebook of tablet.

8 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	

Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evaluëren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

9 Concordantie

9.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de minimumdoelen van de basisvorming (MD) realiseren.

Leerplandoel	Minimumdoelen basisvorming
1 +	-
2 +	-
3	MD 13.04
4	MD 02.02
5	MD 13.04
6	MD 02.04
7	MD 13.03
8	MD 13.02
9	MD 13.01
10	MD 15.01

9.2 Minimumdoelen basisvorming

- 02.02 De leerlingen beoordelen doelgericht informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid bij het lezen en luisteren.
- 02.04 De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten.
Tekstkenmerken voor receptie
Minimumvereisten voor de geproduceerde tekst:
- Inhoud en vorm afgestemd op het doel en op de doelgroep
- 13.01 De leerlingen reflecteren cyclisch, vakspecifiek en vakoverschrijdend over het eigen leerproces en sturen het op basis daarvan doelgericht bij.
- 13.02 De leerlingen zetten (meta)cognitieve leer- en regulatiestrategieën in om zich leerinhouden eigen te maken.
Voetnoot:
Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
- 13.03 De leerlingen gebruiken school- en vaktaal.
Voetnoot:
Vakterminologie relevant voor het realiseren van de minimumdoelen basisvorming en de specifieke minimumdoelen.
Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.
- 13.04 De leerlingen zoeken doelgericht informatie in diverse bronnen en verwerken die op een kritische en systematische manier.
Voetnoot:

Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

15.01 De leerlingen doorlopen bewust hun studie- of beroepskeuzeproces.

Voetnoot:

Rekening houdend met de ontwikkeling van leerlingen en de context waarin het minimumdoel aan bod komt.

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	6
2.1	Beginsituatie	7
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	8
3.1	Het Gemeenschappelijk funderend leerplan en het vormingsconcept.....	8
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Beginsituatie	10
3.4	Ontwikkelingsgericht	10
3.5	Evaluatie van persoonsvorming	11
3.6	Leerplanpagina.....	12
4	Leerplandoelen	12
4.1	Zinrijk en geïnspireerd	12
4.2	Betekenisvol leren en kiezen	13
5	Lexicon	21
6	Pop-ups	21
7	Basisuitrusting	22
7.1	Infrastructuur	22
7.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen.....	22
7.3	Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken	22
8	Glossarium	22
9	Concordantie	24
9.1	Concordantietabel.....	24
9.2	Minimumdoelen basisvorming	24

